

Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa phi vật thể ở Quảng Bình hiện nay

Cập nhật lúc 22:38, Thứ Ba, 06/03/2012 (GMT+7)

(QBĐT) - Quá trình công nghiệp hóa hiện đại hóa cùng với sự giao lưu, hội nhập toàn diện với cả nước và thế giới đã tác động một cách sâu rộng đến mọi tầng lớp cư dân ở tỉnh ta. Do đó, di sản văn hóa phi vật thể cũng rất dễ bị mai một và luôn tiềm ẩn nguy cơ biến mất nhanh chóng. Bởi vậy, vấn đề đang đặt ra là cần có các giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy giá trị của di sản văn hóa trong sự phát triển toàn diện của tỉnh nhà, làm cho di sản văn hóa phi vật thể tiếp tục tỏa sáng trong xu thế giao lưu, hội nhập. Đây là nhiệm vụ quan trọng, có ý nghĩa khoa học và thực tiễn hiện nay.

Thời gian qua Bảo tàng tỉnh đã lập xong "Danh mục kiểm kê di sản văn hóa" của tỉnh và được Cục di sản Việt Nam công nhận với 104 di sản văn hóa phi vật thể, trong đó lễ hội truyền thống là 52, nghề thủ công truyền thống 27, tri thức dân gian 2, nghệ thuật trình diễn dân gian 13. Trong thời gian tới, Bảo tàng tỉnh sẽ tiến hành lập các hồ sơ di sản văn hóa phi vật thể.

Và để bảo tồn và phát huy các giá trị di sản văn hóa phi vật thể, chúng ta cần tuân theo các nguyên tắc sau: Đối với di sản văn hóa phi vật thể, một trong những nguyên tắc cần phải quan tâm đó là tiến hành điều tra, sưu tầm, thu thập, ghi chép lại các dạng thức văn hóa, những kĩ năng, những tri thức do nghệ nhân sử dụng trong trình diễn các loại hình nghệ thuật hay chế tác sản phẩm bằng việc ghi chép, ghi âm, ghi hình. Việc sử dụng máy ghi âm, máy ảnh giúp chúng ta lưu giữ và tái hiện lịch sử một cách đầy đủ hơn, đặc biệt là trong việc lưu giữ các loại hình nghệ thuật biểu diễn như múa, ca nhạc, sân khấu và chế tác sản phẩm thủ công truyền thống.

Sưu tầm và ghi chép là cách thức quan trọng trong việc bảo tồn các giá trị di sản văn hóa phi vật thể. Tuy nhiên, bảo tồn không chỉ dừng lại ở việc lưu giữ các ấn phẩm, băng hình, băng tiếng, mà quan trọng hơn là lưu giữ trong môi trường sản sinh ra chúng. Nguyên tắc này còn gọi là "bảo tồn sống". Tức là bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể ngay chính trong đời sống cộng đồng. Một loại hình di sản văn hóa phi vật thể được coi là thành công trong việc lưu giữ khi nó vẫn tồn tại sống động trong môi trường nơi nó sinh ra, tức là đưa di sản văn hóa trở lại với chủ thể văn hóa và tạo điều kiện tốt nhất để cho nó tồn tại. Cộng đồng là môi trường sản sinh ra các hiện tượng văn hóa, là nơi nuôi dưỡng và làm phong phú nó trong đời sống.

Cầu lạc bộ ca trù Đông Dương (Quảng Phương - Quảng Trạch) - một loại hình di sản đã được UNESCO công nhận là di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại đang tồn tại ở Quảng Bình. Ảnh: Trần Anh Tuấn

Văn hoá phi vật thể tồn tại trong trí nhớ của một số người mà chúng ta thường gọi là nghệ nhân. Bởi vậy, bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hoá phi vật thể cũng có nghĩa là "bảo vệ" người kế thừa di sản văn hoá - những nghệ nhân dân gian. Thực

tế đã chứng minh rằng, "chỉ cần những người kế thừa di sản văn hoá phi vật thể vẫn còn sống thì những di sản văn hoá truyền thống sẽ không bị biến mất; chỉ cần những người kế thừa di sản văn hoá phi vật thể vẫn còn tràn đầy sức sống thì di sản văn hoá phi vật thể sẽ không ngừng được sáng tạo trong quá trình trao truyền và kế thừa; chỉ cần người kế thừa di sản văn hoá phi vật thể vẫn thu nhận đồ đệ để truyền nghề, thì di sản văn hoá phi vật thể có người kế thừa, kéo dài mãi mãi" (Trích Bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể, t.1, Cục Di sản văn hóa xuất bản, Hà Nội, 2007).

Để "bảo vệ" những báu vật nhân văn sống, ngoài việc thừa nhận những tài năng, Nhà nước và cộng đồng cần tôn vinh và tạo mọi điều kiện tốt nhất về vật chất và tinh thần để họ có thể phát huy mọi khả năng trong việc bảo tồn các di sản văn hoá truyền thống. Và quan trọng hơn là để họ có ý thức trao truyền những giá trị vô giá kết tinh trong di sản văn hóa truyền thống của dân tộc cho thế hệ tương lai.

Những giá trị văn hóa phi vật thể tồn tại trong nhân dân và chỉ có thể được bảo vệ, gìn giữ bởi nhân dân. Điều quan trọng là làm cho người dân ý thức được rằng biện pháp huy động sức dân chỉ có hiệu quả trên một nền tảng ý thức về giữ gìn di sản văn hóa phi vật thể. Người dân chính là chủ thể của mọi hoạt động bảo vệ di sản văn hóa. Họ là người đóng vai trò quyết định trong việc bảo tồn một cách bền vững di sản văn hoá của chính họ. Thực tế là mọi hoạt động bảo tồn di sản văn hóa phi vật thể chỉ có thể mang lại hiệu quả và thành công khi có sự tham gia tự nguyện của người dân, thu hút và huy động tối đa mọi nguồn lực của chủ thể văn hoá.

Di sản văn hóa phi vật thể rất phong phú và đa dạng, sự tồn tại và đời sống của từng di sản là rất khác nhau. Các di sản khác nhau sẽ phù hợp với những phương cách bảo tồn và phát triển khác nhau. Mặt khác, với mỗi di sản, cũng có thể có nhiều phương án bảo tồn đồng thời được áp dụng. Di sản thích nghi với càng nhiều hình thức sống, nhiều không gian khác nhau sẽ càng có sức sống mãnh liệt hơn trong bối cảnh ngày một biến đổi của xã hội đương đại.

Trên cơ sở đó, chúng ta cần có những giải pháp để bảo tồn và phát huy các giá trị di sản văn hóa phi vật thể ở tỉnh ta như sau: Cần tổng kiểm kê toàn bộ các loại hình di sản văn hóa phi vật thể. Trên cơ sở đó phân loại, xếp hạng các loại hình di sản văn hóa để xem loại hình di sản nào đã biến mất hoặc đang có nguy cơ bị mai một, loại hình nào đang tồn tại và tồn tại như thế nào.

Tiếp tục sưu tầm di sản văn hóa phi vật thể. công việc sưu tầm sẽ mang lại hiệu quả to lớn khi chúng ta huy động được nhiều thành phần tham gia như: học sinh, sinh viên, các nhà nghiên cứu, các nhà quản lý, những người làm công tác bảo tồn di sản văn hóa và đặc biệt là nhân dân ở các địa phương. Nâng cao nhận thức và giáo dục các giá trị văn hóa phi vật thể cho mọi tầng lớp nhân dân. Đẩy mạnh công tác tuyên truyền giáo dục ý thức tự giác của người dân trong việc bảo tồn và phát huy di sản văn hóa phi vật thể. Đào tạo và nâng cao trình độ của đội ngũ cán bộ văn hóa cơ sở.

Để phát triển bền vững nền kinh tế - xã hội tỉnh nhà, kế hoạch bảo tồn di sản không thể tách rời khỏi các kế hoạch, chiến lược phát triển khác của tỉnh. Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể ở địa phương cần thiết phải được gắn với chiến lược phát triển du lịch, nâng cao đời sống kinh tế cho cộng đồng dân cư địa phương, bảo vệ môi trường. Có như thế, di sản văn hóa phi vật thể mới là cơ sở để xây dựng văn hóa hiện đại mang bản sắc địa phương nói riêng, bản sắc dân tộc nói chung.

Hoàng Trọng Thủy